

For instance, circumcision by leprosy

כגון מילה בצרעת -

Overview

The גמרא stated that we cannot say עשה דוחה לא תעשה by a woman מאנס with a woman שאינה, since we only say עדל"ת by cases which are similar to מילה בצרעת, where we cannot observe the עשה unless we are דוחה the ל"ת, however here if the woman refuses there is no עשה at all.¹ will be discussing the actual source of עדל"ת and what it means that we cannot observe the עשה unless we are דוחה the ל"ת.

אומר רבינו תם דלסימנא בעלמא נקטיה דהא בקוצץ בהרת² איכא עשה ולא תעשה³ -
 דלא The ר"ת says that he mentions מילה בצרעת merely as a 'sign' (that we require עשה, since when someone cuts off his בהרת there is a transgression of an עשה and a תעשה -
 כדאמרינן בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלב,ב) ללשון אחד הכתוב בספרים⁴ -
 As the גמרא states in דמילה פרק ר"א according to one version which is written in the texts there -

ומהתם לא ילפינן בעלמא דלית עשה ודחי לא תעשה ועשה⁵ -
 And from there (מילה בצרעת) we do not derive elsewhere that an עשה should come and push away a ועשה, the reason is because we cannot derive it from מילה -
 דמה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות⁶ אלא עיקר מילתא מכלאים בציצית⁷ -
 For you know why מילה is so powerful and can be דוחה a ועשה, ל"ת, for thirteen covenants were made for מילה; rather the main source of deriving the laws of עדל"ת is from allowing כלאים in בציצית.

תוספות asks:

¹ See previous תוס' ד"ה נתי.

² צרעת is one of various types of בהרת.

³ See השמר פנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הפהנים הלויים פאשר צויתם תשמרו, which reads (תצא) כד, ח. The word השמר is a ל"ת to cut off a בהרת, and אשר יורו is a עשה. See רש"י in שבת there. לעשות.

⁴ The גמרא there reads, הדר קאמר אימר, ומאי או אינו דקאמר, הדר קאמר אימר, לא תעשה גרידא, האי עשה ולא תעשה הוא דאמרינן דאחי עשה ודחי את לא תעשה, לא תעשה גרידא, האי עשה ולא תעשה הוא.

⁵ Generally an עשה is דוחה a ל"ת but not a ועשה, which means we cannot derive the laws of עדל"ת from בצרעת, so even though the גמרא mentions it, nevertheless it is merely an example that we require לעשה, but we do not derive it from בצרעת מילה but rather from בציצית כלאים. See 'Thinking it over'.

⁶ In the פרשה of מילה (in ז,ב-כא) the word ברית is mentioned 13 times. We therefore cannot derive the rules of עדל"ת from מילה since it is an exceptional מ"ע. Rather we must derive it from בציצית כלאים.

⁷ We are permitted to have a mixture of wool and linen (צמר ופשתים) in our ציצית as תוספות continues to explain. Just as by כלאים we cannot observe the עשה of ציצית unless we are דוחה the ל"ת of (שעטנז); the same rule applies elsewhere that if the only way to be מקיים the עשה is if we are דוחה the ל"ת, in those cases (only) we say עדל"ת.

ואם תאמר והא כלאים בציצית אפשר לקיים שניהם שיעשה בטלית צמר חוטין של צמר⁸ -
And if you will say, but by כלאים בציצית it is possible to observe both of them
(doing the עשה without transgressing the ל"ת) for he can make for a woolen
garment, strings of wool –

answers: תוספות

ואומר רבינו יצחק דבטלית של פשתן אי אפשר לקיים שניהם -
And the ר"י says that in a linen garment it is impossible to observe both the עשה
of מצות ציצית and the ל"ת of שטנז -
דלא אפשר לקיים מצות תכלת אלא על ידי כלאים דתכלת עמרא הוא⁹ -
Since it is not possible to observe the מצוה of putting תכלת in the ציצית unless it is
כלאים, for תכלת is blue wool –

responds to an anticipated question: תוספות

וזה אין לנו לומר שיהא אסור ללבוש טלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר¹⁰ -
And this we cannot say that it should be forbidden to wear a linen garment,
since it is possible to wear a woolen garment; we cannot make this argument -
דאין זה חשוב אפשר¹¹ -

For that is not considered ‘possible to do both’ –

anticipates a possible difficulty: תוספות

והא דאמרינן בפרק התכלת (מנחות דף מ,א ושם) כל המטיל תכלת בסדין בירושלים -
And this what the גמרא states in פרק התכלת, whoever places תכלת in a linen
garment in ירושלים -

⁸ We derive from כלאים בציצית that we say עדל"ת, if the only way to be מקיים the עשה is by being דוחה the ל"ת. However by ציצית we see that even though it is possible to observe the עשה without transgressing the ל"ת (for we can make woolen ציצית for a woolen בגד) and nevertheless the rule is that we can have בציצית כלאים, so we see that עדל"ת applies even in cases where it is not necessary to violate the ל"ת in order to be מקיים the עשה!

⁹ Therefore this is a case of עדל"ת where it is impossible to be מקיים the עשה, unless we violate the ל"ת. [See later in this תוספות that once we see that by a פשתן בגד we allow כלאים, we also allow בציצית כלאים in other instances (even if it is אפשר לקיים שניהם). However the source of עדל"ת is from תכלת in a פשתן בגד where העשה לקיים without violating the לאו.]

¹⁰ This would mean that we say עדל"ת even in a situation where it is not necessary to violate the לאו in order to be מקיים the עשה, as in the case of פשתן בגד; let us say that he should not wear פשתן, but nevertheless we see that he is permitted to wear פשתן and have כלאים by פשתן even though it is אפשר not to transgress the לאו.

¹¹ There is no reasonable explanation to prohibit people from wearing linen garments; they are doing nothing wrong. Once they are wearing linen garment they are obligated to attach ציצית and תכלת to it. This is a case where it is impossible to observe the עשה without violating the ל"ת. This is the source that עדל"ת is only if in order to be מקיים the עשה (of having תכלת) you must violate the ל"ת of כלאים.

אינו אלא מן המתמיהין ומפרש בגמרא גזירה משום קלא אילן¹² -

He only causes astonishment from the beholders, for people say he is wearing תכלית בסדין **and the גמרא explained** that the reason why one should not place **is a rabbinic decree, on account** that some may place threads of ציצית (in a פשתן) dyed with קלא אילן instead of תכלת -

ופריך לא יהיה אלא לבן¹³ ומשני אפשר במינו¹⁴ כדריש לקיש דאמר כל מקום שאתה כולי -
And the גמרא there asked, 'let it only be white threads of ציצית, **and the גמרא answered, 'it is possible to use** ציצית of its kind (פשתן ציצית), **as ר"ל said, for ר"ל said, etc.** (wherever there is an עשה and a ל"ת if you can observe them both, do so, and if not, the עשה is דוחה the ל"ת) -

responds: תוספות

התם ודאי כיון דליכא תכלת אלא הכל לבן מצות לבן אפשר לקיים במינו¹⁵ -
Certainly there since there is no תכלת, rather all there is available is white, in that case we say the מצוה of white (non-תכלת) can be observed by using ציצית of the same material as the טלית -

asks: תוספות

ואם תאמר והא אמר התם לעיל¹⁶ חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר -
And if you will say, but ר' יהודה אמר ר' רחבה said there previously, 'threads of wool exempt linen garments, and linen threads exempt woolen garments' -
ואמאי פוטרין¹⁷ והא אפשר לקיים שניהם דלבן אפשר במינו¹⁸ -
But why do they exempt, since it is possible to fulfill both the עשה and the ל"ת,

¹² קלא אילן is a dye which appears similar to תכלת, however it is unfit for תכלת. This person is not doing the מצוה and he is wearing מצוה במקום מצוה.

¹³ The גמרא there had said previously that if one does not have תכלת he should substitute for it regular white woolen ציצית. Therefore the גמרא is asking, why does it bother us that he is using קלא אילן, let us ignore the קלא אילן and consider those ציצית as regular white ציצית, which one is permitted to use when there is no תכלת.

¹⁴ There is no תכלת here (he is using קלא אילן) in such a case we tell him instead of putting woolen ציצית in the linen garment, put linen ציצית in the linen garment, so you will be מקיים the עשה, and not transgress the ל"ת. We see from that גמרא that by ציצית of a linen garment, it is אפשר לקיים שניהם (by placing linen ציצית in a linen garment, so how can the ר"ל say that by בגדי פשתן it is לקיים שניהם?!

¹⁵ When the ר"י stated above that by a טלית של פשתן it is לקיים שניהם, he was talking when there is תכלת available, therefore the מצוה of ציצית can only be observed by having כלאים. However when there is no תכלת, the גמרא there says that we can put linen ציצית in a linen garment, but not white wool ציצית in a linen garment.

¹⁶ גמרא understands that we can use four threads of לבן wool exclusively for linen garment and four threads of לבן linen for wool garments.

¹⁷ The term פוטרין (exempt) used throughout this תוספות means that one has fulfilled the מצוה of placing ציצית in the garment. He is exempt from doing anything else to fulfill this מצוה.

¹⁸ When there is no תכלת (only לבן) we should use woolen threads for woolen garments and linen threads for linen garments, why use wool for linen and linen for wool?!

since by white ציצית threads, one can use the same material as the garment –

answers: תוספות

ואומר רבינו תם דכל ד' חוטין לבן ודאי אסור דאפשר במינו¹⁹ -

And the ר"ת says that it is certainly prohibited to use all four white threads (in a garment of שלא במינו), since it is possible to use the same material -

אבל התם קאמר דשני חוטי צמר לבן פוטרין בשל פשתן -

However there the גמרא meant to say that two white wool threads exempt a linen garment if the other two threads are תכלת -

דמגו דתכלת פטרה²⁰ שכבר נעשה כלאים על ידי תכלת שבו לבן של צמר נמי פטר²¹ -

For once the תכלת exempted the garment so that the linen garment became כלאים on account of the תכלת that is in it, therefore the white woolen threads also exempt the linen garment -

ומגו דשני חוטי לבן של צמר פוטרין בשל פשתן²² -

And since two threads of white wool exempt a linen garment (as we just said) -

שני חוטי לבן של פשתן נמי פוטרין בשל צמר²³ -

Therefore two woolen white threads of linen also exempt a woolen garment -

אף על גב דלא נעשה התם כלאים על ידי תכלת שבו -

Even though that there (by the woolen garment) it did not become כלאים through the תכלת which is in it –

queries: תוספות

וצריך עיון אם שני חוטי לבן של פשתן ושני חוטי לבן של צמר -

And more contemplation is required to decide whether if two white threads of linen and two white threads of wool -

מותר לתת בטלית של צמר או בטלית של פשתן²⁴ -

Are permitted to be placed in a woolen טלית or in a linen טלית (without any תכלת at all). תוספות explains both sides of the query -

¹⁹ One cannot use all wool white threads in linen garments and vice versa.

²⁰ He is required to place the תכלת in the פשתן בגד (see previously [text by] footnote # 9). Therefore the כלאים stage has already been reached in a permissible way.

²¹ Once we see that the תורה allowed the כלאים in the פשתן, בגד פשתן, by placing there the תכלת, חוטי תכלת, there is no concern for adding more כלאים (the two חוטי לבן); once כלאים is permitted it is permitted all the way.

²² Once we see that we can add the חוטי לבן צמר in a פשתן (which had two תכלת חוטי) this teaches us that חוטי לבן are not כלאים (when there are תכלת חוטי), therefore we can put חוטי לבן צמר in a woolen garment as well (if there are תכלת חוטי), since חוטי לבן are not forbidden כלאים when there is תכלת.

²³ This means that if a woolen garment has two תכלת חוטי, it can also have two חוטי פשתן לבן. This is derived from a מגו (מיגו a double).

²⁴ See 'Thinking it over'.

דשמא לא הותרו שני חוטי לבן אלא דווקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא -
For perhaps two white threads were permitted to be placed in a garment only if there were תכלת there, however if there are no חוטי תכלת, it is not permitted -

או דלמא לא שנא דהא שני חוטי לבן של פשתן פוטרים בשל צמר -
Or perhaps it makes no difference whether there is תכלת or not, for we have said that two white threads of linen are permitted in a wool garment -

אף על גב דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דעל ידי אותו תכלת לא נעשה אכתי כלאים -
Even though that there the תכלת has no effect, for that תכלת in a woolen garment does not make it כלאים, and nevertheless we can place there חוטי פשתן. So therefore we should always be allowed to put two חוטי צמר in פשתן and two חוטי צמר in פשתן -

anticipates a difficulty with this latter (permissive) view:

ואין להקשות אי שרו שני חוטי לבן בכלאים אפילו אין תכלת עמהן²⁵ -
And one cannot ask, if two threads of לבן are permitted in כלאים even if there is no תכלת with them -

אמאי מטיל תכלת בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין -
Why did the גמרא state in מנחות that 'one who places תכלת in a linen garment in ירושלים only causes astonishment', why is this so -

יטילו עמו שני חוטי לבן של פשתן דאפילו הוי ההוא תכלת קלא אילן או לבן גמור שרי -
Let him place together with the תכלת two threads of white פשתן, so then even if the תכלת is קלא אילן or plain white woolen threads, it is permitted according to this view, so why is he המתמיהין מן הלא אלא מן המתמיהין?

responds:

דאיכא למיגזר שמא יטילו עמו שני חוטי לבן של צמר -
For we are concerned perhaps he will place together with the קלא אילן two threads of white wool -

ויסברו שאותן שני חוטין הצבועין הן תכלת ויהיו כל ד' חוטין לבן של צמר:
An they will assume that the two dyed threads are תכלת, when in reality they are קלא אילן and then all the four threads will be white wool, which is forbidden to be used in a פשתן בגד.

Summary

The law that we say ת"ע only in a case where it is לקיים שניהם is derived from

²⁵ This was the latter view in the query just raised by תוספות; that one may place two threads of לבן צמר and two threads of לבן פשתן in either a צמר בגד or a פשתן בגד.

placing תכלת in a פשתן garment, for there it is impossible to be מקיים the עשה of תכלת unless we transgress the לאו of שעטנז. It follows then that we can even place two more threads of wool ציצית in the aforementioned בגד פשתן. We can therefore also say that one can put two threads of פשתן in a צמר בגד, in which תכלת has been placed. The unresolved question is whether we can put two חוטי צמר and two חוטי פשתן in either בגדי צמר or בגדי פשתן.

Thinking it over

1. Tosfos writes that מילה בצרעת is merely a דוגמא בעלמא, however in reality we derive it from מילה בצרעת גמרא, but not from מילה בצרעת.²⁶ Why then did the גמרא use מילה בצרעת as a דוגמא, and not כלאים בציצית which is the real source for this rule?!

2. How are we to understand that one may not place four חוטי צמר לבן in a פשתן בגד and similarly one may not place four חוטי פשתן in a צמר בגד,²⁸ but (it is possible that) one may place two חוטי צמר לבן and two חוטי פשתן in either a צמר בגד or a פשתן בגד;²⁹ what is the rationale for this difference?!

²⁶ See footnote # 4.

²⁷ See תוס' הר"ש משנץ.

²⁸ See footnote # 19.

²⁹ See footnote # 24.